

УКРАЇНСЬКА МЕРЕЖА
ЗА ПРАВА ДИТИНИ

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

УСИНОВЛЕННЯ І СІМЕЙНІ ФОРМИ ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

2024 рік

Усиновлення

Це прийняття дитини у свою сім'ю
на правах дочки чи сина, здійснене
на підставі рішення суду

Термін перебування дитини
в родині – необмежений

Які діти чекають на усиновлення?

дитина-сирота

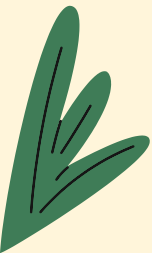
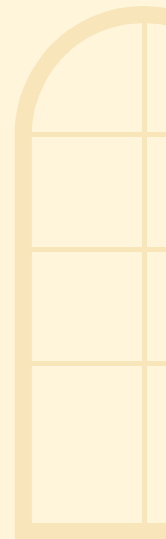
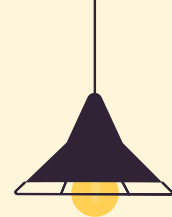
дитина, позбавлена батьківського піклування

дитина, на всиновлення якої батьки
надали згоду

дитина, яка досягла двомісячного віку

Хто може усиновити?

Дієздатна особа віком **не молодше 21 року**, за винятком, коли усиновлювач є родичем

Усиновлювачем може бути особа, яка **старша за дитину не менш як на 15 років**

Усиновлювачами можуть бути **подружжя**, а також, один з подружжя, з а згодою іншого

Усиновити можуть особи, які **не перебувають у шлюбі** (тільки для громадян України)

На час дії воєнного стану призупинене: міжнародне усиновлення та усиновлення громадянами України, які постійно проживають за кордоном

Важливо!

80-84% кандидатів* хочуть усиновити дитину до **5 років**.

Але на обліку з усиновлення **таких дітей трохи більше ніж 6%**.

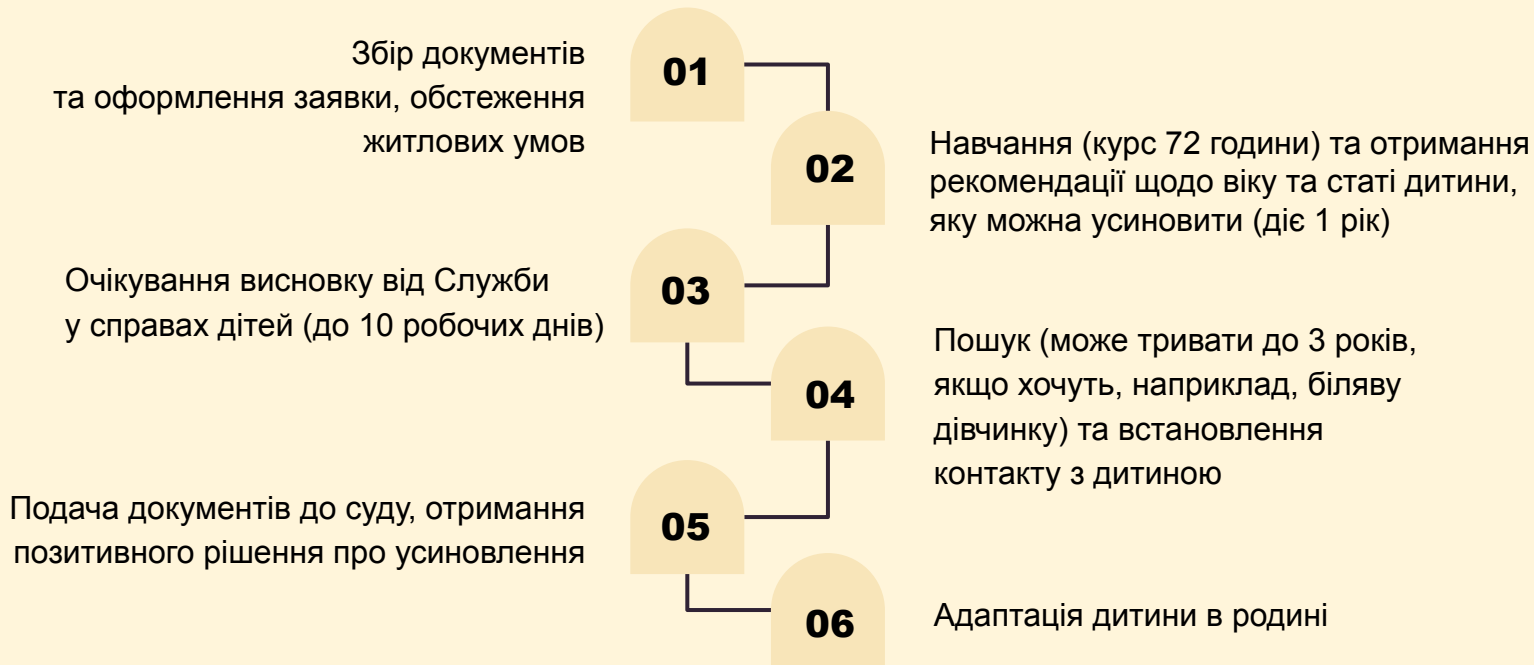
Понад **70%** – це діти від **11 років**. І більшість мають рідних сестер та братів.

!Згідно з Законом України, діти, які мають рідних братів та сестер не можуть бути усиновлені окремо.

*Дослідження Vox Populi Agency «Усиновлення і протидія сирітству в Україні під час війни листопад», листопад 2022 року - квітень 2023 року

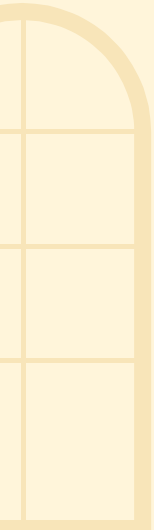

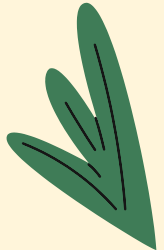
Які кроки?

Орієнтовний строк усіх процедур: від **6** місяців до **1,5** роки

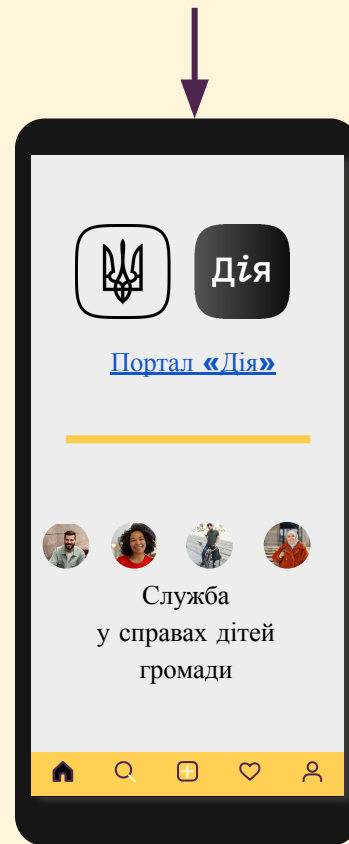
Пільги та допомога від держави:

-
- + відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
одноразова оплачувана відпустка тривалістю 56 календарних днів (при усиновленні дитини віком старше трьох років), якщо усиновили 2 дитини - то 72 дні;
  - + грошова допомога при усиновленні на кожну дитину у розмірі як при народженні першої дитини – по 41 280 грн;
  - + щорічна оплачувана відпустка, якщо усиновили двох і більше дітей - 17 днів;
  - + усиновлена дитина зберігає право на пенсію, інші соціальні виплати, а також на відшкодування шкоди у зв'язку з втратою годувальника, які вона мала до усиновлення;
  - + послуга соціального супроводу в Центрі надання соціальних послуг (за зверненням).
-
-

Нормативна база:

- [Сімейний кодекс України;](#)
- [Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року;](#)
- [Цивільний процесуальний кодекс України;](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 2008 року № 905 "Про затвердження порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей".;](#)
- [Постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 березня 2007 року № 3 "Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав».](#)

Куди звернутись:

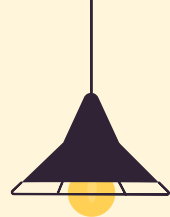
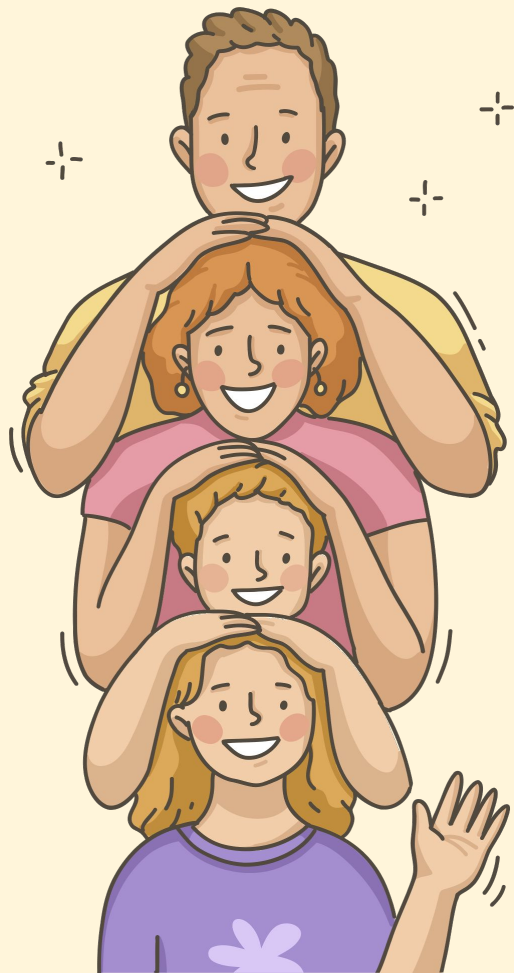

На початку 2023 року юристка Ірина Заремба з чоловіком усиновили 7-річного хлопчика, позбавленого батьківського піклування.

«Оскільки я була в темі усиновлення, то знала, що абсолютна більшість сімей хоче взяти одну дитину до п'яти років, тож на неї можна чекати роками. Тому ми одразу заявляли, що готові взяти сімейну групу до двох дітей у віці до 12 років. І через два тижні після закінчення навчання нам скинули анкету сина (оскільки дитина проходить адаптацію в нашій родині, ми поки не виставляємо його фото і не називаємо імені у пресі). Такий милий хлопчик... », – розповідає Ірина Заремба.

Історія родини на УП.Життя

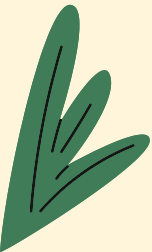

Опіка

Оформлюють переважно родичі,
які стають законним представником
дитини до повноліття
чи до завершення навчання

Опіка над дитиною у віці від 14 до
повноліття називають піклуванням

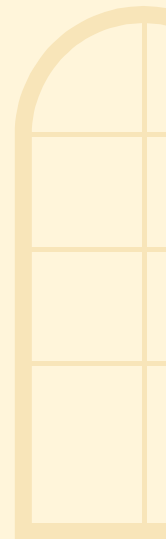
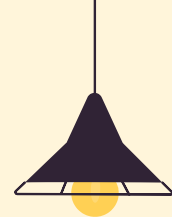
Кого можуть взяти під опіку чи піклування?

дитину-сироту (братів та сестер
не можуть роз'єднати під час влаштування)

дитину чи дітей, позбавлених
батьківського піклування

Хто може стати опікуном чи піклувальником?

Родичі дитини (з урахуванням особистих стосунків між ними та можливості виконувати обов'язки)

Опіку можуть встановити **декілька осіб чи одна людина** з повною цивільною дієздатністю

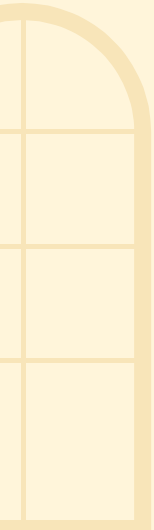

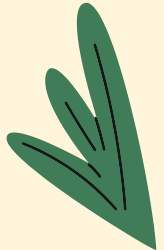

До призначення опікуна чи піклувальника, опіку над дитиною **здійснює відповідальний орган опіки й піклування**

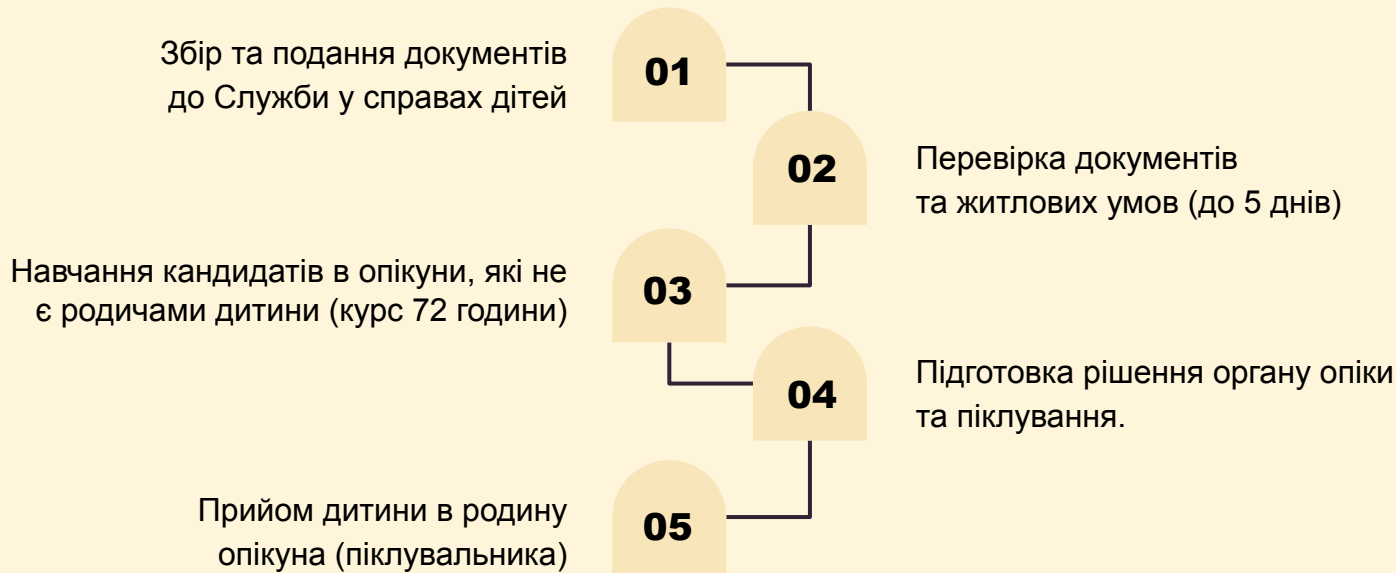
Над дітьми без опікуна чи піклувальника, які знаходяться у навчальному закладі, закладі охорони здоров'я або закладі соціального захисту населення, опіку або піклування здійснює цей заклад.

Пільги та допомога від держави:

-
- + опікун має право на відпустку по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку;
  - + підтримку та супровід Служби у справах дітей;
  - + витрати на дитину покриває держава: щомісячно виділяється 2,5 прожиткових мінімумів на кожну дитину, а на дитину з інвалідністю – 3,5 прожиткових мінімумів;
  - + дитина зберігає статус і всі належні пільги, право на пенсію по втраті годувальника, аліменти та та інші соціальні виплати
  - + опікун, який працює має право на додаткову оплачувану відпустку 10 днів, якщо двоє і більше дітей - 17 днів
  - + послуга соціального супроводу в Центрі надання соціальних послуг;
-
-

Які кроки?

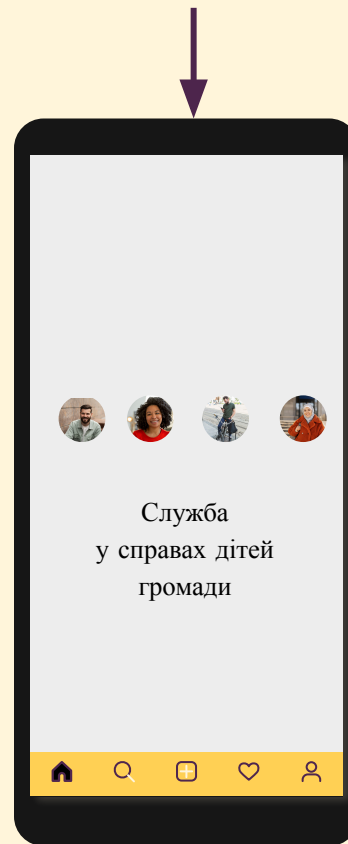

Орієнтовний строк усіх процедур: від 6 місяців до 1,5 роки

Нормативна база:

- [Цивільний кодекс України](#)
- [Сімейний кодекс України](#)
- [Закон України "Про охорону дитинства"](#)
- [Закон України "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування"](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 "Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини"](#)
- [Правила опіки та піклування, затвердженні наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26 травня 1999 року № 34/166/131/88](#)
- [Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, затверджений наказом Мінсоцполітики від 11.08.2017 № 1307](#)

Куди звернутись:

Подружжя Віталія Несвєтова й Ольги Акімової у січні 2023 року прийняло в родину двох дітей на виховання, а невдовзі їх усиновлять. Одна дитина — з важкою формою інвалідності.

«Часто люди, обговорюючи прийняття дитини в родину, бояться складнощів. Усіх цих спадкових проблем чи проблем у вихованні. Це все стереотипи. Певні проблемні ситуації у вихованні будуть, свої у вас діти чи названі. Але якщо ви візьмете дитину до себе з розумінням принципів і методів виховання — син чи донька виростуть відповідно до того, що ви в них вкладете», — розповідає Ольга Акімова.

[Історія родини на hromadske.ua](http://hromadske.ua)

Дитячий будинок сімейного типу (ДБСТ)

Це окрема сім'я, де беруть на виховання та спільне проживання не менш як **5 дітей-сиріт** і дітей, позбавлених батьківського піклування. У ДБСТ можуть проживати **максимум 10 дітей**.

Термін перебування: **до 18 років** або **до закінчення навчання** у загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. **Особи, яким встановлено інвалідність**, за їх вибором, можуть проживати у ДБСТ **до досягнення 23-річного віку** (незалежно від того навчаються вони чи ні).

Хто може стати батьками-вихователями?

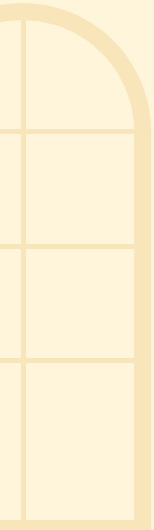

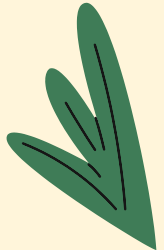
Подружжя

**Окрема особа,
що не перебуває у шлюбі**

Пільги та допомога від держави:

-
- + орган, що ухвалив рішення про створення ДБСТ, позачергово надає батькам-вихователям будинок або багатокімнатну квартиру (у разі наявності), а також меблі, побутову техніку та інші предмети тривалого вжитку;
  - + ДБСТ може надаватися у користування земельна ділянка для ведення садівництва та городництва;
  - + у разі потреби, у житлі можуть зробити капітальний ремонт (вирішуються органом, який прийняв рішення про створення ДБСТ);
  - + на кожну дитину щомісячно виплачується державна допомога у розмірі 2.5 прожиткових мінімуми, на дитину з інвалідністю - 3,5.;
  - + за вихованцями зберігаються раніше призначені аліменти, пенсія, інші види державної допомоги;
- батькам-вихователям ДБСТ виплачується грошове забезпечення. Законодавством передбачено відрахування страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування за непрацюючих батьків-вихователів на суми їх грошового забезпечення;
- + працюючі батьки-вихователі мають право на додаткову оплачувану відпустку тривалістю 10 днів;
  - + послуга соціального супроводу в Центрі надання соціальних послуг;
-
-

Які кроки створення ДБСТ?

Звернутися до Служби у справах дітей за місцем проживання: проконсультуватися з фахівцем; пройти співбесіду; подати пакет документів

Пройти навчання (курс 72 години) з виховання дітей в обласному Центрі соціальних служб та отримати довідку й рекомендацію

Отримати рішення про створення ДБСТ

01

02

03

04

05

06

Пройти обстеження житлово-побутових умов (акт складає спеціаліст Служби у справах дітей)

Стати на облік батьків-вихователів у Службі у справах дітей за місцем проживання та отримати направлення на знайомство і встановлення контакту з дитиною

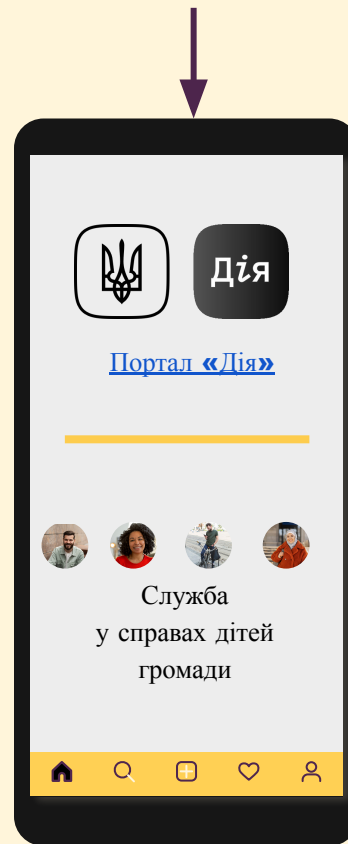
Отримати рішення про влаштування конкретної дитини чи дітей у ДБСТ

Орієнтовний строк усіх процедур: від 6 місяців до 1,5 роки

Нормативна база:

- [Сімейний кодекс України \(глава 20\)](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 №866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»](#)
- [Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, затверджений наказом Мінсоцполітики від 11.08.2017 № 1307.](#)
- [Постанова КМУ від 26.04.2002 р. № 564 «Про затвердження Положення про дитячий будинок сімейного типу»](#)

Куди звернутись:

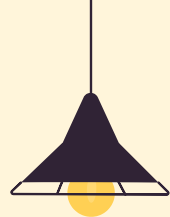

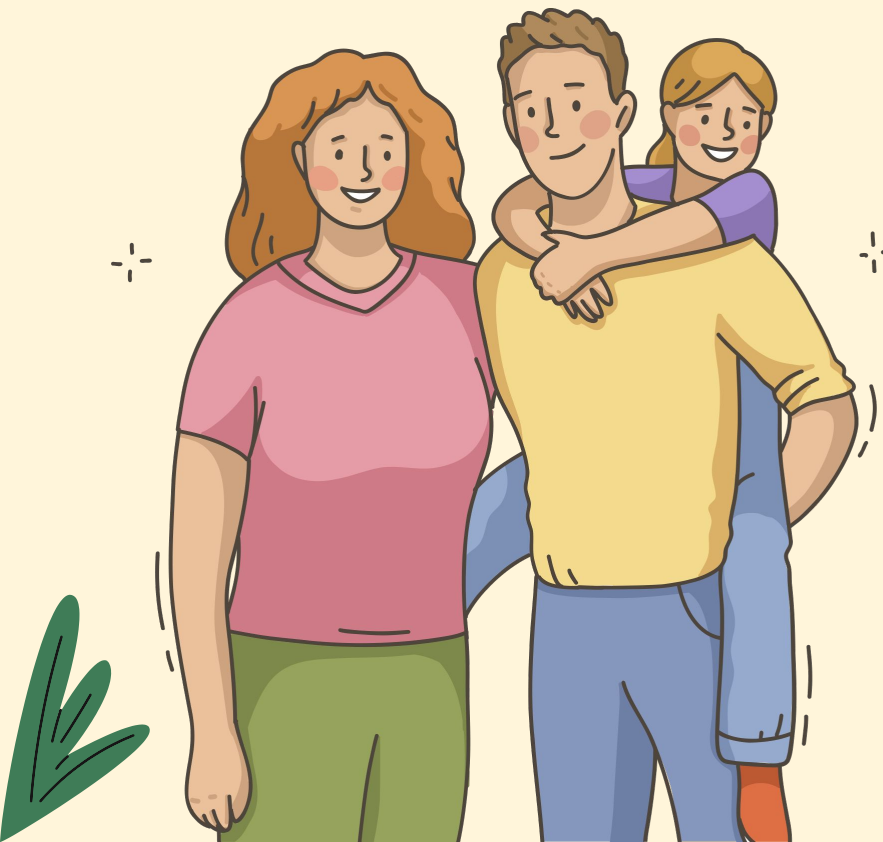
Олена Зимненко з Марганця Дніпропетровської області мріяла про великий будинок та родину з дитинства. І планувала, що в цій родині будуть і діти, позбавлені батьківської опіки. Щоб втілити це в життя, жінці довелося провести ґрунтовну роботу, щоб відкрити свій ДБСТ.

"Це був кінець листопада — початок грудня, коли я здала всі потрібні документи до служби у справах дітей. У лютому вже поїхала навчатись на курси до Дніпра. А 11 квітня 2014 року стала прийомною мамою для трьох братиків та їхньої сестрички. Також у мене була власна дитина, якій на той момент було 14 років.

Через кілька років закрився дитячий будинок сімейного типу, що працював у нашому місті. І там було п'ять сестричок. Я побачила одну з них — маленьку Алінку, якій було 2,5 роки. У мене всередині все перевернулося. Було зрозуміло, якщо я відкрию саме ДБСТ, то у мене з'явиться якраз 5 місць для дівчаток. Бо сімейну групу розлучати не можна. Тому у вересні 2018 року я змінила статус прийомної мами на маму-виховательку", — розповідає Олена.

Історія Олени на сайті «Рубрика»

Приймозна сім'я

Це сім'я або окрема особа, яка не перебуває у шлюбі, що добровільно за плату взяла на виховання та спільне проживання **від 1 до 4 дітей**

Термін перебування до 18 років або до закінчення навчання у загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти (але не більш ніж до досягнення дитиною 23 років)

Хто може стати прийомним батьком чи мамою?

працевдатні особи

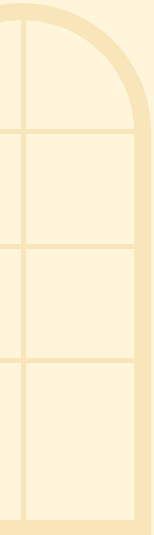

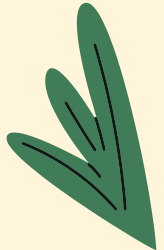

особи, які перебувають
у шлюбі

Пільги та допомога від держави:

-
- + зберігається за прийомними дітьми статус дитини-сироти та всі відповідні пільги передбачені законодавством;
  - + родина отримує підтримку та супровід Служби у справах дітей;
  - + держава надає кошти на утримання дитини та виплачує грошове забезпечення одному із прийомних батьків;
  - + зберігаються раніше призначені аліменти, пенсії, інші виплати, які перераховуються на особистий банківський рахунок дітей;
  - + послуга соціального супроводу в Центрі надання соціальних послуг;
-
-

Які кроки?

Звернення до Служби у справах дітей або Центру соціальних служб (Центру надання соціальних послуг) за місцем проживання, збір та надання документів

Пройти навчання (курс 72 години), отримати довідку та рекомендацію Центру соціальних служб щодо включення у Єдиний банк даних

Стати на облік прийомних батьків у Службі у справах дітей за місцем проживання та отримати направлення на знайомство і встановлення контакту з дитиною

Отримання послуги соціального супроводження

01

02

03

04

05

06

07

Пройти обстеження житлово-побутових умов (акт складає спеціаліст Центру соціальних служб)

Отримати рішення про створення прийомної родини

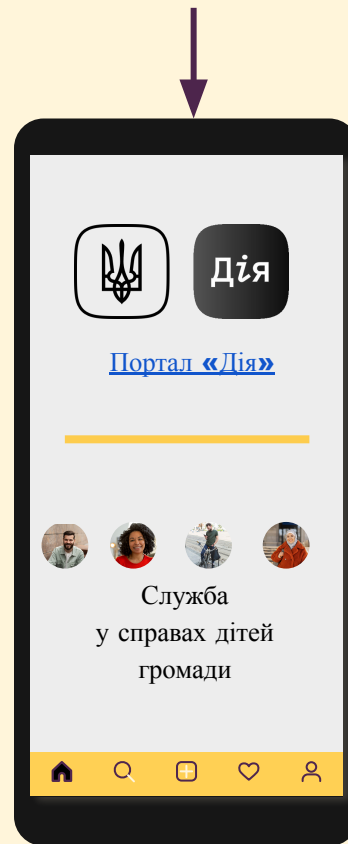
Знайомство з дітьми та влаштування дітей

Орієнтовний строк усіх процедур: від 6 місяців до 1,5 роки

Нормативна база:

- [Сімейний кодекс України \(глава 20\)](#)
- [Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 №866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини»](#)
- [Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування, затверджений наказом Мінсоцполітики від 11.08.2017 № 1307.](#)
- [Постанова КМУ від 26.04.2002 р. №565 «Про затвердження Положення про прийомну сім'ю»](#)

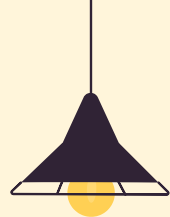
Куди звернутись:

Свого часу Олена Фурдь з Мукачево не знала, що самотні жінки або чоловіки можуть створити прийомну сім'ю і взяти на виховання дитину, так само як і сімейні пари. Сьогодні Олена, 29-річна незаміжня й енергійна жінка, взяла під опіку трьох маленьких дівчат і ділиться з іншими жінками, як втілити таку мрію в реальність.

«Не переживаю, що я одна. Живу так з 18 років, коли з'їхала від батьків і стала винаймати квартиру. Пару років тому мені дістався будинок у спадок від бабусі. Ми з татом самі зробили тут ремонт. І коли я туди заїхала, то невдовзі зрозуміла, що тут занадто багато простору для мене одної. Але з дівчатами цей будинок ожив», – розповідає Олена.

Історія Олени Фурдь на сайті WOMO

НЕ може усиновити дитину, стати прийомним чи батьком-вихователем, опікуном та піклувальником людина, яка:

- не пройшла курс навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- визнана в установленому порядку недієздатною або обмежено дієздатною, страждає на хвороби, перелік яких затверджений Міністерством охорони здоров'я щодо осіб, які не можуть бути усиновлювачами;
- позбавлена батьківських прав;
- за станом здоров'я не може виконувати обов'язки щодо виховання дітей;
- перебуває на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
- зловживає спиртними напоями або наркотичними засобами;
- була засуджена за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин;
- особи, з якими на спільній житловій площі проживають члени сім'ї (у тому числі малолітні та неповнолітні діти), які мають глибокі органічні ураження нервової системи, хворі на СНІД (крім сімей, які беруть на виховання дітей, уражених ВІЛ-інфекцією), алкогольну, наркотичну залежність, відкриту форму туберкульозу, психотичні розлади, в яких офіційно зареєстровано асоціальні прояви, нахили до насильства;
- особи, які не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
- для ДБСТ - не може поповнитись дітьми сім'я, яка має на вихованні понад 10 дітей, включаючи рідних.

Презентацію підготовлено громадською спілкою «Українська мережа за права дитини» за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження». Матеріал представляє позицію авторів і не обов'язково відображає позицію Міжнародного фонду «Відродження».

УКРАЇНСЬКА МЕРЕЖА
ЗА ПРАВА ДИТИНИ

Українська мережа за права дитини — громадська спілка, що об'єднує 33 громадські організації та благодійні фонди, які працюють заради захисту прав дитини. Проекти Мережі спрямовані на створення й підтримку здорового, щасливого, надійного родинного середовища для дитини, де її особистість та права поважають.

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

Міжнародний фонд «Відродження» — одна з найбільших благодійних фундацій в Україні, що з 1990-го року допомагає розвивати в Україні відкрите суспільство на основі демократичних цінностей. За час своєї діяльності Фонд підтримав близько 20 тисяч проектів на суму понад 350 мільйонів доларів США.